

DUES REFLEXIONS I UN SUMARI

Per molt que es teoritzi sobre hipòtesis d'optimisme (a les quals, dit sigui de passada, he col.laborat més d'una vegada), la nostra és una cultura de difícils equilibris de frontera, condemnada a romandre constantment en estat d'alerta i a justificar un dia sí i l'altre també el seu legítim dret a la diferència. I és així perquè, al llarg del temps, ha estat una cultura plena de silencis forçats i massa sotraguejada pels vents desfavorables de la història. Això ha fet, per exemple, que els catalans de la segona meitat del segle XX siguem encara orfes de moltes coses i, en bona part, desconixedors dels trets fonamentals de la nostra cultura. La redacció d'aquest introit coincideix amb els dies que la premsa ha fet pública l'enquesta de la "Fundació Acta" sobre el coneixement de la Història de Catalunya i els resultats m'estalvien qualsevol argumentació adicional: més de la meitat dels catalans tenen un profund desconeixement dels trets fonamentals de la Història de Catalunya.

Des del segle passat i mercés a l'empenta dels que ara considerem prohoms de la Renaixença, la cultura catalana ha trobat, en les efemèrides sonades, en les celebracions sorolloses i en les grans campanyes culturals, un remei casolà per al dany irreparable, un mecanisme de defensa i un desllorigador de certa eficàcia per a la recuperació dels senyals d'identitat que en diríem fonamentals. Per això no veig gaires diferències, fora de les que són inevitables, entre, allò que fou la gresca del "Mil.lenari de Montserrat" (1880-81) o la campanya per a la restauració del monestir de Ripoll (1885) i el sarau organitzat un segle i escaig més tard amb motiu dels cinc-cents anys de la primera edició de **Tirant lo Blanc**. Només tres anys enrere, **Tirant lo Blanc** era un punt dels programes escolars que tots els professors de l'ensenyament mitjà podien obviar, si volien, sense que tremolés l'aula. I

es tractava, paradoxalment, de la mateixa aula que sí que tremolava si el professor d'espanyol feia una tombarella similar referida a Cervantes o al "Quixot". En termes escolars, potser el guany més notori sigui aquest: aconseguir que els fonaments trontollin si, en endavant, algú pretén obviar l'evidència que **Tirant lo Blanc** és un clàssic indiscutible de les lletres catalanes. N'hi ha ben bé prou, per començar, però tampoc no és bo de quedar-se aquí. I continuo amb el paral·lelisme del mil·lenari de Montserrat. Pocs anys abans de 1880, Montserrat era només un monestir depredat per les revolucions del XIX i una serra de morfologia original cantada per un grapat de viatgers romàntics. El mite de Montserrat és fill de la Renaixença i dels actes del mil·lenari, sobretot. Fou llavors que és convertí en allò que encara és: el cor de Catalunya i un dels símbols cabdals del catalanisme. Exactament en la mateixa línia, l'èxit més o menys rellevant de l'"Any del Tirant" encara no es pot mesurar correctament. Si ara s'ha recuperat aprofitant un aniversari emblemàtic és amb l'esperança que ja no caldrà recuperar-lo mai més. Just perquè volem creure que, en endavant i d'una manera normal, formarà part del mínim cultural que se'ns suposa a tots els catalans del darrer tombant d'aquest segon mil·leni. Repeteixo: l'èxit o no de la campanya s'haurà de mesurar en els propers deu o quinze anys analitzant, per exemple, si és cert que ha esdevingut un mite i si la societat catalana el reconeix i s'hi reconeix, alhora. L'èxit o el fracàs de la campanya protagonitzada pel Tirant el donaran les enquestes del futur i només podrà considerar-se positiva si un gruix important de la societat catalana en sap quatre coses de l'argument, n'ha llegit alguna versió i en sap destriar els personatges o els trets que l'individualitzen i universalitzen.

* * * *

"Lletra de Canvi" s'afegeix a les nombroses iniciatives que han festivat l'efemerides tirantina i ho fa des de la talaià de qui pot oferir,

a la vegada, una visió de conjunt àmplia i diversificada: un monogràfic de síntesi on conviuen sense escarafalls ni neguits els articles de divulgació i els que, acadèmicament, hom anomena d'alta erudició. La nòmina de tirantistes il·lustres és notòria i el lector interessant trobarà tres treballs profundament suggestius vinculats a les plomes d' Anton Ma. Espadaler, Carles Miralles i de J.E. Ruiz Domenec. Els dos darrers surten, ni que sigui de gairó, d'una de les actuacions de més relleu de l'"Any del Tirant": la celebració del "Symposion Tirant lo Blanc", les actes del qual sembla que es publicaran aviat. De tota manera, una de les novetats importants d'aquest monogràfic és l'aparició dual del tàndem J. Chiner i J. Villalmanzo. Tot i que, a hores d'ara, la novetat és només relativa, sí que és cert que la seva "Re gesta" de documents martorellians és importantíssima, ha millorat notòriament el coneixement que tenim de Joanot Martorell i ha aclarit, de passada, punts desconeguts fins ara com el de la transmissió del volum manuscrit. Per la seva banda, Rafael Merino s'adreça a la primera traducció castellana de la novel·la i Albert Hauf fa un joc de mans on demostra que són compatibles l'humor, el pou de ciència que és i la facilitat divulgativa. Un esforç de divulgació que també trobareu en l'article de Josep Bargalló i en el que signo jo mateix.

* * * *

Voldria tancar amb una anècdota relacionada amb "Lletra de Canvi" i gairebé de dos anys enrere. Era tot just quan començava a prendre forma la campanya sobre l'"Any del Tirant" i em vaig adreçar al responsable de la revista -com vaig fer amb la majoria de les publicacions i diaris barcelonins- per mirar d'organitzar un monogràfic sobre la novel·la. No fou possible per diverses raons, una de les quals era la voluntat de plegar que semblava tenir, llavors, "Lletra de Canvi". Ara, per contra, podria ser que aquest monogràfic fos a l'escapça d'una nova etapa o, si més no, un exemple evident de la seva voluntat de permanència. S'ha dit més d'una vegada i no cal repetir-ho que una literatura

que aspira a la normalitat ha de ser capaç de generar els seus propis mecanismes de difusió i de reflexió. Durant un temps, malauradament massa curt, "Lletra de Canvi" ha exercit prou bé aquesta funció i sembla disposada a continuar-la en el futur. Només cal trobar un equip que carregui bateries i un punt d'atenció per part dels responsables de l'administració cultural del país. Recordo un article de Jaume Subirana que lamentava la desaparició de "Lletra de Canvi" i es queixava, dolgut, que Teníem una revista. La revista encara hi és i el número que teniu a les mans bé que ho demostra. La seva continuïtat potser només depèn dels dos factors que ja he citat.

Isidor Cònsul